

De provincie Limburg gebruikt cookies om jouw surfervaring op deze website gemakkelijker te maken.

Verzet in Limburg - Gevaarlijke tijden

[Meer weten ... \(http://lokalebesturen.limburg.be/Limburg/Start/Meta/footer-folder/Cookiebeheer.html\)](http://lokalebesturen.limburg.be/Limburg/Start/Meta/footer-folder/Cookiebeheer.html)

woensdag, 14 september 2022, 15.13 u.

Transcript “Onder de RADAR”
Verzet in Limburg – Gevaarlijke tijden
Duur: 15'18”

BEELD
cirkelvormige radar met draaiende elektromagnetische golven
in de cirkel: de grenzen van de provincie Limburg
rechts en links: oorlogsvliegtuigen en vallende bommen
geluid van elektromagnetische golven

TITEL IN BEELD
“Onder de RADAR”
Verzet in Limburg
Gevaarlijke tijden

BEELD
historische luchtfoto van Munsterbilzen en videobeelden van de kapel van de Weerstand in Rotem (Dilsen-Stokkem)

BEELD
Cyril Rubens, historicus, staat aan de Kapel van de Weerstand in Rotem

CYRIL RUBENS VERTELT
De inzet voor het leven in de verzetsgroeperingen was zeker niet zonder gevaar. Vooral in 1944 – tot aan de bevrijding in september – voltrok zich in Limburg een ware burgeroorlog tussen verzetslui en collaborateurs. Haast elke dag konden lijken van beide partijen worden aangetroffen in de berm van de weg.

BEELD
historische foto van Emiel Van Thielen

CYRIL RUBENS VERTELT
Dat dwong de Duitse bezetter tot een ingrijpende maatregel: hij zond de Antwerpse Gestapo Emiel Van Thielen – beter gekend als 'Max Günther' – naar deze provincie om “Ordnung” op zaken te stellen. Max Günther organiseerde grote razzias en slaagde er in vele verzetslieden te arresteren. Op 11 april 1944 werden in éénmaal 24 Limburgse partizanen doodgeschoten.

BEELD
historische foto's van een doodsprentje en een affiches voor de 24 geëxecuteerde partizanen

CYRIL RUBENS VERTELT
En in elke Limburgse gemeente werd een affiche uitgehangen met de namen en de foto's van de terechtgestelden, als waarschuwing voor de bevolking.

BEELD
videobeelden van de bossen bij de Kapel van de Weerstand in Rotem

CYRIL RUBENS VERTELT
Ook in andere verzetsgroeperingen vielen vele slachtoffers: van de 800 agenten van de ontsnappingslijn Comète kwamen er 155 om. En het Geheim Leger verloor in België tijdens de bezetting 4 000 leden.

BEELD
historische foto van de begrafenis van de 24 geëxecuteerde partizanen in Hasselt en de begrafenis van de verzetslieden uit het Geheim Leger van de familie Lambrechts in Wijer (Nieuwerkerken)

CYRIL RUBENS VERTELT
Zij werden gedood of kwamen om in de kampen. De volledigheid gebiedt ons te zeggen dat er natuurlijk nog tientallen andere, kleinere verzetsbewegingen waren die elk hun steentje aan de bevrijding van ons land hebben bijgedragen.
Een sprekend voorbeeld van het lot van het verzet vinden we terug in Leopoldsborg. Daar eindigde de geschiedenis van het gevangenkamp uiterst wrang voor 20 ongelukkigen.

BEELD
videobeelden van het Museum K-blokken en Oscar-kapel (MKOK), de locatie van het gevangenenkamp van Leopoldsborg

BEELD
Patrick Cannaerts, onderzoeker, staat bij een barak van het museum

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog richtten de Duitsers in het cavaleriekamp van het Kamp van Beverlo een gevangenenkamp in.

BEELD

videobeelden van de gebouwen van het museum

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Eerst worden er krijgsgevangenen Belgische en Franse militairen opgesloten. Het kamp fungeert als Dulag, als een DÜrchgangsLAGer, met andere woorden, een plaats waar de gevangenen verblijven tot hun definitieve bestemming bekend is.

Daarna interneert de Duitse bezetter er burgers, zowel mannen als vrouwen, die de Amerikaanse en Britse nationaliteit bezitten.

BEELD

historische foto's van het cavaleriekamp en het gevangenenkamp van het Kamp van Beverlo

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Een “Amerikaan” die in Leopoldsborg gevangenzat was Josef Nassy. Hij werd in 1904 geboren in Suriname, trouwde met een Belgische en woonde in Brussel.

Hij zat 7 maanden in Leopoldsborg gevangen en werd dan naar Duitsland gedeporteerd.

BEELD

historische foto's van de houtskooltekeningen van Jozef Nassy

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Hij maakte verschillende houtskooltekeningen van het leven in de gevangenis o.a. van een groep Britse kloosterzusters.

In november 1942 worden de achtergebleven mannen met de Britse en Amerikaanse nationaliteit naar Duitsland gedeporteerd.

Vanaf de tweede helft van 1943 sluit de bezetter hier voornamelijk Belgische politieke gevangenen op.

BEELD

historische foto van Marc Sleen en zijn tekeningen van het gevangenkamp

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Een van die gevangenen is Marcel Neels, beter bekend als tekenaar Marc Sleen, de geestelijke vader van stripfiguur Nero. Hij maakt tijdens zijn gevangenschap vele tekeningen van het kamp.

BEELD

videobeelden van de gebouwen van het museum en historische tekeningen van het leven in het kamp

PATRICK CANNAERTS VERTELT

In iedere kamer bevonden zich destijds 10 dubbele slaapbanken. Er was dus plaats voor 20 gevangenen. Het sanitair was een toiletemmer. De gevangenen hadden niets persoonlijks meer behalve de kledij die ze aan hadden. De meeste gevangenen moesten niet werken of dwangarbeid verrichten. Er was zeer weinig eten voorzien. Er was geen folterkamer ingericht maar de mensen werden psychisch zwaar onder druk gezet.

BEELD

videobeelden van de gebouwen van het museum

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Het gevangenenkamp fungeert als doorgangskamp. Sommige krijgsgevangenen moeten door naar werkkampen aan de Atlantikwal in Noord-Frankrijk, anderen gaan naar Breendonk, nog anderen gaan naar de concentratiekampen in Duitsland. De gevangenen weten niet wanneer ze gedeporteerd worden en ook niet waarnaartoe. Naarmate de geallieerde strijdkrachten in Frankrijk hun opmars verderzetten, richting België worden meer en meer gevangenen uit Kortrijk, Gent, Antwerpen, Brussel naar Leopoldsborg gebracht. Hun aantal groeit gestaag aan tot einde augustus 1944 tot meer dan 1 400.

BEELD

videobeelden van de militaire Oscar-kapel

BEELD

Jos Wouters, gids van het MKOK, staat bij een hangaar in het museum

JOS WOUTERS VERTELT

Door bemiddeling van de consuls van enkele neutrale landen en mede dankzij de Duitse hoofddarts Wachmuth, komt er in de nacht van 2 op 3 september 1944 een akkoord tussen het kopstuk van de Duitse SS in België, SS-Gruppenführer Jungclaus, met het Rode Kruis. Dat akkoord garandeert een menselijke behandeling van de ongeveer 6 000 zwaar gekwetste Duitse soldaten in Belgische ziekenhuizen die niet meer tijdig naar nazi-Duitsland kunnen worden teruggebracht. In ruil worden de politieke gevangenen die nog in België verblijven, niet meer weggevoerd naar Duitsland. Waarschijnlijk ten gevolge van dit akkoord, begint Hauptmann Bruning, directeur van het gevangenenkamp in Leopoldsborg, de dag erop met het vrijlaten van vierhonderd gevangenen en twee dagen later, op 5 september, draagt hij het ganse gevangenenkamp officieel over aan de rijkswacht van Leopoldsborg.

BEELD

videobeelden van de gebouwen van het museum en de wapperende Belgische vlag

JOS WOUTERS VERTELT

De rijkswacht laat die dag, de rest van de gevangenen in kleine groepjes gecontroleerd vrij.

De meeste vrijgelaten politieke gevangenen vertrekken in de richting van het centrum van Leopoldsborg waar de bewoners hen met open armen opvangen.

BEELD

historische luchtfoto van het cavaleriekamp en het centrum van Leopoldsborg

JOS WOUTERS VERTELT

Sommige van de ex-gevangen kunnen, door omstandigheden en/of de oorlog niet onmiddellijk naar huis.

's Anderendaags, 6 september 1944 krijgen een dertigtal vrijgelaten politieke gevangenen om 17.00 uur een warme maaltijd aangeboden door medewerkers van het "Tehuis Leopold III" en het Rode Kruis in een zaaltje van de "Brouwerij Leopold" aan de Nicolaylaan. Een patrouille van een tiental Vlaamse SS'ers en één Duitse SS'er, die op aftocht waren naar nazi-Duitsland, vallen het gebouw binnen. De pas vrijgelaten gevangenen moeten al hun waardevolle bezittingen terug afgeven. De SS'ers zetten de ongeveer 35 mannen tegen de muur en ondervragen hen. Ze dwingen hun slachtoffers vervolgens naar de IJzerlei en zetten hen in een gracht.

BEELD

videobeelden van de martelarenstraat en de Treurgracht in Leopoldsborg

JOS WOUTERS VERTELT

Daar worden ze in twee groepen neergeschoten met een machinegeweer. Sommigen ontsnappen aan de dood door zich iets vroeger te laten vallen. Enkelen krijgen echter een genadeschot. Daarna trekken de SS'ers weg.

Een twintigtal gewezen politieke gevangenen worden zo vermoord.

BEELD

videobeelden van het monument, de herdenkingskruisen en de Treurgracht en videobeelden van de bossen van Rotem

CYRIL RUBENS VERTELT

Begin september 1944. Voor iedereen was het nu duidelijk dat de oorlog voorbij was. Redenen om te juichen alom dus, maar ook een hectische periode waarin nog voorzichtigheid geboden was. Het verzet werd gevraagd verzameling te blazen in de zogenaamde refuges ...

BEELD

videobeelden van het Munsterbos, historische foto van Tonny Lambrechts en een briefje over het bemachtigen van wapens door het verzet

ROGER RUTTEN VERTELT

De grootste verzetsgroep in Limburg was het Geheim Leger. Zijn leider, Tony Lambrechts, roept op 3 september op tot guerrilla acties tegen de terugtrekkende Duitsers. De bedoeling was dat ze niet meer konden hergroeperen.

BEELD

Roger Rutten, historicus, staat in het Munsterbos

ROGER RUTTEN VERTELT

Spijkers op de wegen, hindernissen alom, wegwijzers van richting veranderen, telefoonlijnen en elektriciteitsdraden doorknippen, wapens aanvoeren. En zoveel mogelijk Duitsers vangennemen.

Lambrechts' manschappen dragen als identificeerbare strijdkrachten salopettes, een soort witgrijze overall.

BEELD

historische foto's van het Geheim Leger in uniform

ROGER RUTTEN VERTELT

Door dat uniform beschouwt Lambrechts hen als beschermd door de conventie van Den Haag, bij eventuele vangenneming.

Daar denken de Duitsers anders over. Voor hen zijn de mannen in grijze pakken met tricolore armband en muts terroristen en mogen ze am Ort und Stelle worden terechtgesteld, volgens een Führerbevel van 20 juli 1944.

In Kiewit, Rotem en Munsterbilzen voegen de Duitsers de daad bij het woord. Louis Noben uit Bilzen en Guillaume Engelen uit Munsterbilzen, die zich voor de strijd meldden, worden ter plaatse gefusilleerd.

BEELD

historische foto van het doodsprentje van Louis Noben, Guillaume Engelen en Lambert Meesters

ROGER RUTTEN VERTELT

Op 4 september ontketenen zwaar bewapende Duitse troepen de operatie Walküre.

Tienduizend valschermspringers en vijfduizend grondsoldaten beginnen aan offensief Herfststorm in onze provincie Limburg.

Door een gebrekkige brandstofbevoorrading stokt bovendien de tot dan toe zeer succesvolle en snelle, geallieerde opmars.

BEELD

Videobeelden van het Munsterbos vanuit de lucht

ROGER RUTTEN VERTELT

Donkere wolken trekken zich samen boven de refuges, de schuiloorde, waar de verzetslieden zich moesten melden.

In Rotem Bos, De Most te Balen-Neet, Kiewit, Nieuwenhoven, Kolmont en Het Heike in Hoelbeek is men zich niet bewust dat op 5 september de dropping van wapens is gestopt.

Het is onduidelijk of het tekort aan wapens in de refuges kwam door de mislukte dropping van wapens in Neerpelt of door de aanhouding van de Engelse inlichtingagenten, Falesse (codenaam Bob) en Becquart (codenaam Jack).

In elk geval wordt het door die aanhoudingen moeilijker om contact te nemen met Londen. Het Verzet zit met een levensgroot probleem. In de refuges, waar ook vrouwen verzamelden om gewonden te verzorgen, stelden ze immers vast dat er een groot tekort was aan wapens. Daarom keren honderden verzetslieden na een natte zes september huiswaarts.

De achtergebleven weerstanders, die aan acties tegen Duitsers hadden deelgenomen en Duitsers hadden gevangen genomen, stellen vast dat de vijand veel sterker is dan vermoed. In Rotem breekt paniek uit. Na een klopjacht zullen 37 mannen en vrouwen onverbiddelijk en soms beestachtig worden afgemaakt.

Hoe de situatie er hier in Het Heike in Hoelbeek Munsterbilzen uitzag, heeft Ernest Nulens, de vader van Clement Nules, vastgelegd.

BEELD

videobeelden van het Munsterbos

BEELD

Clement Nulens, zoon van Ernest Nulens, staat aan de kapel van het Geheim Leger in het Munsterbos

CLEMENT NULENS VERTELT

De sector Genk-Bilzen -Kortesse van Het Geheim Leger stond onder leiding van sectoroverste Edmond Mengels. Een bezonnen man. Mijn vader Ernest Nulens leidde samen met graaf Adrien de Beaufort de afdeling Kortesse.

BEELD

historische foto van de lidkaart van het Geheim Leger van Ernest Nulens

CLEMENT NULENS VERTELT

Volgens mijn vader was de geest in de groep goed en dat ondanks de povere bewapening.

Ze hadden enkele onbenullige handwapens, één enkele handgranaat en enkele zakmessen.

BEELD

videobeelden van de Kapel van het Geheim Leger in het Munsterbos

CLEMENT NULENS VERTELT

Iets ironisch stelde mijn vader dat het geheel veel weg had van een soort boerenkrijg.

Maar zoals gezegd: de moraal was goed en de weg naar de vrijheid leek breed open.

Vader wist echter niet dat dat de afdeling Genk onder leiding van De Ceulaer en Kellens slechts met veel moeite de refuge Hoelbeek Heike had bereikt. De grote aanwezigheid van Duitse manschappen had het voor de Genkse mannen en vrouwen heel moeilijk gemaakt om over het Albertkanaal te raken.

BEELD

videobeelden van gedenkplaten bij de kapel van het Geheim Leger met de namen van de gesneuvelde verzetslieden

CLEMENT NULENS VERTELT

Ook mijn vader wordt op 5 september geconfronteerd met datzelfde aantal aan Duitse SS'ers. Nadat de verkenners herhaaldelijk door Duitsers werden beschoten, vond de sectoroverste het verstandig/beter om verdere actie af te gelasten.

De groep onder leiding van mijn vader moest terug naar huis en dat tot nader order.

Dat was vlugger gezegd dan gedaan omdat het gerucht de ronde deed dat de Duitsers bezig waren zijn groep te omsingelen.

BEELD

videobeelden van de opschriften op de kape van het Geheim Leger en het embleem van het Geheim Leger

CLEMENT NULENS VERTELT

Dat maakte ze in de refuge in Hoelbeek ook daadwerkelijk mee. Daar moesten ze zich uit een omsingeling bevrijden door met een schild van gevangen Duitsers de refuge Het Heike te verlaten en naar het kasteel Zangerheide te vluchten.

Op 6 september 's avonds was iedereen van mijn vaders groep thuis. Nu was het wachten op de Engelsen en Amerikanen.

BEELD

videobeelden van de Kapel van het Geheim Leger in het Munsterbos

CLEMENT NULENS VERTELT

Op 7 september om 6 uur was het zover. Via een zelfgetekend plan gaf mijn vader de positie van de Duitsers door. Na een kort maar hevig gevecht door de Amerikanen kreeg

Ernest Nulens de opdracht een zuiveringsactie in te zetten op Duitsers die trachtten te ontkomen. 79 Mannen werden gevangen.

Men bekijkt deze bijdrage van het verzet in de eindstrijd vaak sceptisch. We vergeten dan het enthousiasme en de inzet van veel mensen in een chaotisch proces, waarin de bevrijding eerder kwam dan gedacht.

BEELD

videobeeld van het infobordje bij de kapel van het Geheim Leger en videobeelden van Kapel van de Weerstand in Rotem en historische foto's van vergeldingen op collaborateurs

CYRIL RUBENS VERTELT

In oorlogen worden wonden geslagen, ook tijdens de tweede wereldoorlog. Op de bevrijding volgden enkele weken van excessen en afrekeningen. De geallieerde bevrijders wilden zo snel mogelijk de wet van de straat vervangen door een geordend en wettelijk gezag. In oktober 1944 werden de weerstandsgroepen ontwapend. Zij moesten – tegen hun zin – hun wapens inleveren.

BEELD

historische foto's van vergeldingen op collaborateurs en videobeelden van de gedenkplaten voor de slachtoffers van het Geheim Leger bij de kapel van de Weerstand in Rotem

Toch volgde nog in mei 1945 een tweede golf van afrekeningen, toen de overlevenden van de concentratiekampen als menselijke wrakken terug naar huis keerden...

Vier jaar lang hadden tienduizenden burgers hun leven op het spel gezet in hun verzet tegen de bezetter. Zij deden dat om menslievende, ideologische en vaderlandslievende redenen.

Geen enkele oorlog had ooit zo een georganiseerd verzet gekend.

Ook in die zin is de tweede wereldoorlog uniek

BEELD

videobeelden van de gedenkplaten voor de slachtoffers van het Geheim Leger bij de kapel van de Weerstand in Rotem

TEKST IN BEELD

met dank aan

Marc Bertrands, Freddy Hamonts, Maurice Thysen,
Peter Schrijvers, Alex Marut – Taskforce Liberty,
Gène Nicolaes, Dépôt d'Histoires, Frank Vanstreels, Nico Olislagers, Jean Maenen
Karin De Greeve, René Lambrechts, Familie Carlier, Yvan Lambrechts, Marcel Bastiaens

www.onderderadar.be

logo provincie Limburg

Bekijk ook onze andere films over verzet in Limburg.

Ga terug naar www.onderderadar.be (<http://www.onderderadar.be>).

[Lees de tekstversie \(#\)](#)

BEELD

cirkelvormige radar met draaiende elektromagnetische golven
in de cirkel: de grenzen van de provincie Limburg
rechts en links: oorlogsvliegtuigen en vallende bommen
geluid van elektromagnetische golven

TITEL IN BEELD

“Onder de RADAR”
Verzet in Limburg
Gevaarlijke tijden

BEELD

historische luchtfoto van Munsterbilzen en videobeelden van de kapel van de Weerstand in Rotem (Dilsen-Stokkem)

BEELD

Cyril Rubens, historicus, staat aan de Kapel van de Weerstand in Rotem

CYRIL RUBENS VERTELT

De inzet voor het leven in de verzetsgroeperingen was zeker niet zonder gevaar. Vooral in 1944 – tot aan de bevrijding in september – voltrok zich in Limburg een ware

burgeroorlog tussen verzetslui en collaborateurs. Haast elke dag konden lijken van beide partijen worden aangetroffen in de berm van de weg.

BEELD

historische foto van Emiel Van Thielen

CYRIL RUBENS VERTELT

Dat dwong de Duitse bezetter tot een ingrijpende maatregel: hij zond de Antwerpse Gestapo Emiel Van Thielen – beter gekend als 'Max Günther' – naar deze provincie om “Ordnung” op zaken te stellen. Max Günther organiseerde grote razzias en slaagde er in vele verzetslieden te arresteren. Op 11 april 1944 werden in éénmaal 24 Limburgse partizanen doodgeschoten.

BEELD

historische foto's van een doodsprentje en een affiches voor de 24 geëxecuteerde partizanen

CYRIL RUBENS VERTELT

En in elke Limburgse gemeente werd een affiche uitgehangen met de namen en de foto's van de terechtgestelden, als waarschuwing voor de bevolking.

BEELD

videobeelden van de bossen bij de Kapel van de Weerstand in Rotem

CYRIL RUBENS VERTELT

Ook in andere verzetsgroeperingen vielen vele slachtoffers: van de 800 agenten van de ontsnappingslijn Comète kwamen er 155 om. En het Geheim Leger verloor in België tijdens de bezetting 4 000 leden.

BEELD

historische foto van de begrafenis van de 24 geëxecuteerde partizanen in Hasselt en de begrafenis van de verzetslieden uit het Geheim Leger van de familie Lambrechts in Wijer (Nieuwerkerken)

CYRIL RUBENS VERTELT

Zij werden gedood of kwamen om in de kampen. De volledigheid gebiedt ons te zeggen dat er natuurlijk nog tientallen andere, kleinere verzetsbewegingen waren die elk hun steentje aan de bevrijding van ons land hebben bijgedragen.

Een sprekend voorbeeld van het lot van het verzet vinden we terug in Leopoldsborg. Daar eindigde de geschiedenis van het gevangenkamp uiterst wrang voor 20 ongelukkigen.

BEELD

videobeelden van het Museum K-blokken en Oscar-kapel (MKOK), de locatie van het gevangenenkamp van Leopoldsborg

BEELD

Patrick Cannaerts, onderzoeker, staat bij een barak van het museum

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog richtten de Duitsers in het cavaleriekamp van het Kamp van Beverlo een gevangenenkamp in.

BEELD

videobeelden van de gebouwen van het museum

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Eerst worden er krijgsgevangen Belgische en Franse militairen opgesloten. Het kamp fungeert als Dulag, als een DURchgangsLAGer, met andere woorden, een plaats waar de gevangenen verblijven tot hun definitieve bestemming bekend is.

Daarna interneert de Duitse bezetter er burgers, zowel mannen als vrouwen, die de Amerikaanse en Britse nationaliteit bezitten.

BEELD

historische foto's van het cavaleriekamp en het gevangenenkamp van het Kamp van Beverlo

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Een “Amerikaan” die in Leopoldsborg gevangenzat was Josef Nassy. Hij werd in 1904 geboren in Suriname, trouwde met een Belgische en woonde in Brussel.

Hij zat 7 maanden in Leopoldsborg gevangen en werd dan naar Duitsland gedeporteerd.

BEELD

historische foto's van de houtskooltekeningen van Jozef Nassy

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Hij maakte verschillende houtskooltekeningen van het leven in de gevangenis o.a. van een groep Britse kloosterzusters.

In november 1942 worden de achtergebleven mannen met de Britse en Amerikaanse nationaliteit naar Duitsland gedeporteerd.

Vanaf de tweede helft van 1943 sluit de bezetter hier voornamelijk Belgische politieke gevangenen op.

BEELD

historische foto van Marc Sleen en zijn tekeningen van het gevangenkamp

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Een van die gevangenen is Marcel Neels, beter bekend als tekenaar Marc Sleen, de geestelijke vader van stripfiguur Nero. Hij maakt tijdens zijn gevangenschap vele tekeningen van het kamp.

BEELD

videobeelden van de gebouwen van het museum en historische tekeningen van het leven in het kamp

PATRICK CANNAERTS VERTELT

In iedere kamer bevonden zich destijds 10 dubbele slaapbanken. Er was dus plaats voor 20 gevangenen. Het sanitair was een toiletemmer. De gevangenen hadden niets persoonlijks meer behalve de kledij die ze aan hadden. De meeste gevangenen moesten niet werken of dwangarbeid verrichten. Er was zeer weinig eten voorzien. Er was geen folterkamer ingericht maar de mensen werden psychisch zwaar onder druk gezet.

BEELD

videobeelden van de gebouwen van het museum

PATRICK CANNAERTS VERTELT

Het gevangenenkamp fungeert als doorgangskamp. Sommige krijgsgevangenen moeten door naar werkkampen aan de Atlantikwal in Noord-Frankrijk, anderen gaan naar Breendonk, nog anderen gaan naar de concentratiekampen in Duitsland. De gevangenen weten niet wanneer ze gedeporteerd worden en ook niet waarnaartoe. Naarmate de geallieerde strijdkrachten in Frankrijk hun opmars verderzetten, richting België worden meer en meer gevangenen uit Kortrijk, Gent, Antwerpen, Brussel naar Leopoldsburg gebracht. Hun aantal groeit gestaag aan tot einde augustus 1944 tot meer dan 1 400.

BEELD

videobeelden van de militaire Oscar-kapel

BEELD

Jos Wouters, gids van het MKOK, staat bij een hangaar in het museum

JOS WOUTERS VERTELT

Door bemiddeling van de consuls van enkele neutrale landen en mede dankzij de Duitse hoofdarts Wachmuth, komt er in de nacht van 2 op 3 september 1944 een akkoord tussen het kopstuk van de Duitse SS in België, SS-Gruppenführer Jungclaus, met het Rode Kruis. Dat akkoord garandeert een menselijke behandeling van de ongeveer 6 000 zwaar gekwetste Duitse soldaten in Belgische ziekenhuizen die niet meer tijdig naar nazi-Duitsland kunnen worden teruggebracht. In ruil worden de politieke gevangenen die nog in België verblijven, niet meer weggevoerd naar Duitsland. Waarschijnlijk ten gevolge van dit akkoord, begint Hauptmann Bruning, directeur van het gevangenenkamp in Leopoldsburg, de dag erop met het vrijlaten van vierhonderd gevangenen en twee dagen later, op 5 september, draagt hij het ganse gevangenenkamp officieel over aan de rijkswacht van Leopoldsburg.

BEELD

videobeelden van de gebouwen van het museum en de wapperende Belgische vlag

JOS WOUTERS VERTELT

De rijkswacht laat die dag, de rest van de gevangenen in kleine groepjes gecontroleerd vrij. De meeste vrijgelaten politieke gevangenen vertrekken in de richting van het centrum van Leopoldsburg waar de bewoners hen met open armen opvangen.

BEELD

historische luchtfoto van het cavaleriekamp en het centrum van Leopoldsburg

JOS WOUTERS VERTELT

Sommige van de ex-gevangenen kunnen, door omstandigheden en/of de oorlog niet onmiddellijk naar huis. 's Anderendaags, 6 september 1944 krijgen een dertigtal vrijgelaten politieke gevangenen om 17.00 uur een warme maaltijd aangeboden door medewerkers van het "Tehuis Leopold III" en het Rode Kruis in een zaaltje van de "Brouwerij Leopold" aan de Nicolaylaan. Een patrouille van een tiental Vlaamse SS'ers en één Duitse SS'er, die op aftocht waren naar nazi-Duitsland, vallen het gebouw binnen. De pas vrijgelaten gevangenen moeten al hun waardevolle bezittingen terug afgeven. De SS'ers zetten de ongeveer 35 mannen tegen de muur en ondervragen hen. Ze dwingen hun slachtoffers vervolgens naar de IJzerlei en zetten hen in een gracht.

BEELD

videobeelden van de martelarenstraat en de Treurgracht in Leopoldsburg

JOS WOUTERS VERTELT

Daar worden ze in twee groepen neergeschoten met een machinegeweer. Sommigen ontsnappen aan de dood door zich iets vroeger te laten vallen. Enkelen krijgen echter een genadeschot. Daarna trekken de SS'ers weg. Een twintigtal gewezen politieke gevangenen worden zo vermoord.

BEELD

videobeelden van het monument, de herdenkingskruisen en de Treurgracht en videobeelden van de bossen van Rotem

CYRIL RUBENS VERTELT

Begin september 1944. Voor iedereen was het nu duidelijk dat de oorlog voorbij was. Redenen om te juichen alom dus, maar ook een hectische periode waarin nog voorzichtigheid geboden was. Het verzet werd gevraagd verzameling te blazen in de zogenaamde refuges ...

BEELD
videobeelden van het Munsterbos, historische foto van Tonny Lambrechts en een briefje over hetbemachtigen van wapens door het verzet

ROGER RUTTEN VERTELT
De grootste verzetsgroep in Limburg was het Geheim Leger. Zijn leider, Tony Lambrechts, roept op 3 september op tot guerrilla acties tegen de terugtrekkende Duitsers. De bedoeling was dat ze niet meer konden hergroeperen.

BEELD
Roger Rutten, historicus, staat in het Munsterbos

ROGER RUTTEN VERTELT
Spijkers op de wegen, hindernissen alom, wegwijzers van richting veranderen, telefoonlijnen en elektriciteitsdraden doorknippen, wapens aanvoeren. En zoveel mogelijk Duitsers gevangennemen.
Lambrechts' manschappen dragen als identificeerbare strijdkrachten salopettes, een soort witgrijze overall.

BEELD
historische foto's van het Geheim Leger in uniform

ROGER RUTTEN VERTELT
Door dat uniform beschouwt Lambrechts hen als beschermd door de conventie van Den Haag, bij eventuele gevangenneming.
Daar denken de Duitsers anders over. Voor hen zijn de mannen in grijze pakken met tricolore armband en muts terroristen en mogen ze am Ort und Stelle worden terechtgesteld, volgens een Führerbevel van 20 juli 1944.
In Kiewit, Rotem en Munsterbilzen voegen de Duitsers de daad bij het woord. Louis Noben uit Bilzen en Guillaume Engelen uit Munsterbilzen, die zich voor de strijd meldden, worden ter plaatse gefusilleerd.

BEELD
historische foto van het doodsprentje van Louis Noben, Guillaume Engelen en Lambert Meesters

ROGER RUTTEN VERTELT
Op 4 september ontketenen zwaar bewapende Duitse troepen de operatie Walküre.
Tienduizend valschermspringers en vijfduizend grondsoldaten beginnen aan offensief Herfststorm in onze provincie Limburg.
Door een gebrekkige brandstofbevoorrading stokt bovendien de tot dan toe zeer succesvolle en snelle, geallieerde opmars.

BEELD
Videobeelden van het Munsterbos vanuit de lucht

ROGER RUTTEN VERTELT
Donkere wolken trekken zich samen boven de refuges, de schuiloornden, waar de verzetslieden zich moesten melden.
In Rotem Bos, De Most te Balen-Neet, Kiewit, Nieuwenhoven, Kolmont en Het Heike in Hoelbeek is men zich niet bewust dat op 5 september de dropping van wapens is gestopt.
Het is onduidelijk of het tekort aan wapens in de refuges kwam door de mislukte dropping van wapens in Neerpelt of door de aanhouding van de Engelse inlichtingagenten, Falesse (codenaam Bob) en Becquart (codenaam Jack).
In elk geval wordt het door die aanhoudingen moeilijker om contact te nemen met Londen. Het Verzet zit met een levensgroot probleem. In de refuges, waar ook vrouwen verzamelden om gewonden te verzorgen, stelden ze immers vast dat er een groot tekort was aan wapens. Daarom keren honderden verzetslieden na een natte zes september huiswaarts.
De achtergebleven weerstanders, die aan acties tegen Duitsers hadden deelgenomen en Duitsers hadden gevangen genomen, stellen vast dat de vijand veel sterker is dan vermoed. In Rotem breekt paniek uit. Na een klopjacht zullen 37 mannen en vrouwen onverbiddelijk en soms beestachtig worden afgemaakt.
Hoe de situatie er hier in Het Heike in Hoelbeek Munsterbilzen uitzag, heeft Ernest Nulens, de vader van Clement Nules, vastgelegd.

BEELD
videobeelden van het Munsterbos

BEELD
Clement Nulens, zoon van Ernest Nulens, staat aan de kapel van het Geheim Leger in het Munsterbos

CLEMENT NULENS VERTELT
De sector Genk-Bilzen -Kortesse van Het Geheim Leger stond onder leiding van sectoroverste Edmond Mengels. Een bezonnen man. Mijn vader Ernest Nulens leidde samen met graaf Adrien de Beauafort de afdeling Kortesse.

BEELD
historische foto van de lidkaart van het Geheim Leger van Ernest Nulens

CLEMENT NULENS VERTELT
Volgens mijn vader was de geest in de groep goed en dat ondanks de povere bewapening.
Ze hadden enkele onbenullige handwapens, één enkele handgranaat en enkele zakmessen.

BEELD

videobeelden van de Kapel van het Geheim Leger in het Munsterbos

CLEMENT NULENS VERTELT

Iets wat ironisch stelde mijn vader dat het geheel veel weg had van een soort boerenkrijg.

Maar zoals gezegd: de moraal was goed en de weg naar de vrijheid leek breed open.

Vader wist echter niet dat dat de afdeling Genk onder leiding van De Ceulaer en Kellens slechts met veel moeite de refuge Hoelbeek Heike had bereikt. De grote aanwezigheid van Duitse manschappen had het voor de Genkse mannen en vrouwen heel moeilijk gemaakt om over het Albertkanaal te raken.

BEELD

videobeelden van gedenkplaten bij de kapel van het Geheim Leger met de namen van de gesneuvelde verzetslieden

CLEMENT NULENS VERTELT

Ook mijn vader wordt op 5 september geconfronteerd met datzelfde aantal aan Duitse SS'ers. Nadat de verkenner herhaaldelijk door Duitsers werden beschoten, vond de sectoroverste het verstandig/beter om verdere actie af te gelasten.

De groep onder leiding van mijn vader moest terug naar huis en dat tot nader order.

Dat was vlugger gezegd dan gedaan omdat het gerucht de ronde deed dat de Duitsers bezig waren zijn groep te omsingelen.

BEELD

videobeelden van de opschriften op de kape van het Geheim Leger en het embleem van het Geheim Leger

CLEMENT NULENS VERTELT

Dat maakte ze in de refuge in Hoelbeek ook daadwerkelijk mee. Daar moesten ze zich uit een omsingeling bevrijden door met een schild van gevangenen Duitsers de refuge Het Heike te verlaten en naar het kasteel Zangerheide te vluchten.

Op 6 september 's avonds was iedereen van mijn vaders groep thuis. Nu was het wachten op de Engelsen en Amerikanen.

BEELD

videobeelden van de Kapel van het Geheim Leger in het Munsterbos

CLEMENT NULENS VERTELT

Op 7 september om 6 uur was het zover. Via een zelfgetekend plan gaf mijn vader de positie van de Duitsers door. Na een kort maar hevig gevecht door de Amerikanen kreeg Ernest Nulens de opdracht een zuiveringsactie in te zetten op Duitsers die trachtten te ontkomen. 79 Mannen werden gevangenen.

Men bekijkt deze bijdrage van het verzet in de eindstrijd vaak sceptisch. We vergeten dan het enthousiasme en de inzet van veel mensen in een chaotisch proces, waarin de bevrijding eerder kwam dan gedacht.

BEELD

videobeeld van het infobordje bij de kapel van het Geheim Leger en videobeelden van Kapel van de Weerstand in Rotem en historische foto's van vergeldingen op collaborateurs

CYRIL RUBENS VERTELT

In oorlogen worden wonden geslagen, ook tijdens de tweede wereldoorlog. Op de bevrijding volgden enkele weken van excessen en afrekeningen. De geallieerde bevrijders wilden zo snel mogelijk de wet van de straat vervangen door een geordend en wettelijk gezag. In oktober 1944 werden de weerstandsgroepen ontwapend. Zij moesten – tegen hun zin – hun wapens inleveren.

BEELD

historische foto's van vergeldingen op collaborateurs en videobeelden van de gedenkplaten voor de slachtoffers van het Geheim Leger bij de kapel van de Weerstand in Rotem

Toch volgde nog in mei 1945 een tweede golf van afrekeningen, toen de overlevenden van de concentratiekampen als menselijke wrakken terug naar huis keerden...

Vier jaar lang hadden tienduizenden burgers hun leven op het spel gezet in hun verzet tegen de bezetter. Zij deden dat om menslievende, ideologische en vaderlandslievende redenen.

Geen enkele oorlog had ooit zo een georganiseerd verzet gekend.

Ook in die zin is de tweede wereldoorlog uniek

BEELD

videobeelden van de gedenkplaten voor de slachtoffers van het Geheim Leger bij de kapel van de Weerstand in Rotem

TEKST IN BEELD

met dank aan

Marc Bertrands, Freddy Hamonts, Maurice Thysen,

Peter Schrijvers, Alex Marut – Taskforce Liberty,

Gène Nicolaes, Dépôt d'Histoires, Frank Vanstreels, Nico Olislagers, Jean Maenen

Karin De Greeve, René Lambrechts, Familie Carlier, Yvan Lambrechts, Marcel Bastiaens

www.onderderadar.be (<http://www.onderderadar.be>)

logo provincie Limburg

Bekijk ook onze andere films over verzet in Limburg.